

Adroddiad i'r:	Cyngor
Swyddogion/Aelodau Arwain:	Bwrdd Prosiect Adolygu Craffu
Awdur yr Adroddiad:	Alan Smith, Pennaeth Perfformiad a Chynllunio Busnes
Teitl:	Adolygu'r system graffu newydd
Dyddiad:	28 Chwefror 2012

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

- 1.1. Casgliadau adolygiad o'r system graffu newydd a fabwysiadwyd gan y Cyngor ym mis Mai 2011.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

- 2.1. Pan bleidleisiodd y Cyngor dros newid y ffordd yr oedd gwaith craffu'n cael ei drefnu yn y Cyngor ym mis Chwefror 2011, cytunwyd y dylid adolygu'r system newydd ymhen y deuddeg mis cyntaf. Cytunwyd ar hyn fel y gellid rhoi newidiadau pellach ar waith, petai eu hangen, mewn pryd i'r Cyngor newydd ym mis Mai 2012.

3. Beth yw'r Argymhellion?

- 3.1. Bod y Cyngor yn cadarnhau bod y strwythur newydd am barhau yn ei ffurfwedd gyfredol.
- 3.2. Bod Grŵp y Cadeiryddion a'r Is-gadeiryddion yn cael ei addasu fel y cynigir ym mharagraff 12.4 o'r adroddiad hwn.
- 3.3. Bod hyfforddiant i'r Aelodau am y system graffu'n cael ei gynnwys yn y rhaglen gynefino i'r Cyngor newydd.

4. Cefndir

- 4.1. Ar 8 Chwefror 2011, cytunodd y Cyngor i newid y ffordd y mae'r system Graffu'n cael ei threfnu. Penderfynwyd:

"Bod tri phwyllgor â 'thema' yn cymryd lle'r pedwar pwyllgor craffu a oedd yn seiliedig ar gyfarwyddiaethau. Y pwyllgorau newydd fyddai Partneriaethau, Cymunedau a Pherfformiad."

- 4.2. Roedd y penderfyniad hwn yn dilyn adolygiad cynhwysfawr o'r system graffu gan Aelodau ac roedd yn rhan allweddol o'r broses o foderneiddio'r Cyngor. Roedd y broses hon yn cynnwys newidiadau sylweddol yn y modd y trefnir y Cyngor; newidiadau yn yr uwch dîm

rheoli a sefydlu nodau clir ar gyfer gwelliant. Y bwriad oedd moderneiddio craffu drwy droi cefn ar y system a oedd yn seiliedig ar gyfarwyddiaethau gan nad oedd mwyach yn adlewyrchu trefniadaeth y Cyngor a theimlwyd ei bod yn annog meddwl 'ar wahân'.

- 4.3. Roedd Swyddfa Archwilio Cymru o'r farn hefyd fod angen newid er mwyn i'r Cyngor moderneiddio, gan ddweud: *'Dylai'r Cyngor ddatblygu a gweithredu ei gynlluniau ymhellach i symleiddio'r broses benderfynu a chraffu i sicrhau bod rolau'n glir a bod amser yn cael ei roi i'r materion sy'n cael eu hystyried y rhai pwysicaf'*.
- 4.4. Daeth y materion yn sail i'r newid o weithdy ym mis Ebrill 2010, pan oedd yr Aelodau wedi teimlo'n gryf y gellid defnyddio eu hamser a'u hegni'n well petai ffocws y cyfarfodydd craffu'n well. Roedd yr Aelodau'n poeni hefyd nad oedd meysydd allweddol – yn arbennig perfformiad y cyngor a phartneriaethau – yn destun craffu priodol.
- 4.5. Yn ogystal â'r angen i ganolbwyntio ar bartneriaethau ac ar berfformiad, deilliodd y Pwyllgor Craffu Cymunedau newydd hefyd o'r broses hon, er mwyn creu fforwm i faterion cymuned gyfan i ffwrdd o gyfyngiadau craffu ar sail gwasanaeth. Roedd y Cyngor yn awyddus i'r pwyllgor hwn yn arbennig ddatblygu cysylltiadau cryf â'r Grwpiau Ardal Aelod a oedd yn esblygu a'r cyfleoedd a gynigient i ddod â dadl a materion lleol i'r system.
- 4.6. Roedd yr Aelodau am fod yn siŵr y byddai'r newidiadau yn y gwaith craffu yn effeithiol, felly trefnwyd adolygiad i archwilio hyn. Er na fyddai'r system wedi bod ar waith am flwyddyn gron erbyn i'r adolygiad ddigwydd, teimlwyd ei bod yn bwysig adrodd amdani cyn ethol y Cyngor newydd ym mis Mai 2012. Y grŵp Aelodau/Swyddogion a ddatblygodd y cynigion gwreiddiol a gafodd y dasg o adolygu'r system newydd, a dechreuwyd y gwaith hwn ym mis Hydref 2011.
- 4.7. Roedd yr adolygiad yn seiliedig ar amcanion gwreiddiol mabwysiadu'r system newydd a'r materion a gododd yr Aelodau yn broblemau posibl yn ystod y ddadl, gyda'r bwriad o roi'r rhain ar brawf. Y dull fu:
 - Deall barn y bobl sy'n ymwneud â Chraffu; Aelodau; Swyddogion; Uwch Reolwyr; aelodau cyfetholedig a phartneriaid;
 - Cymharu'r rhaglenni gwaith o dan y system newydd â'r rhaglenni gwaith o dan yr hen system.
 - Canfod barn ein rheolyddion.
- 4.7. Er mwyn deall barn pobl, rydym wedi:
 - Dosbarthu holiadur i'r holl Aelodau, yn ogystal â chynnal trafodaethau wyneb yn wyneb â rhai a oedd wedi codi pryderon arbennig.
 - Cyfarfod â'r aelodau cyfetholedig addysg;

- Ymgynghori â phartneriaid allweddol;
- Gofyn i'r swyddogion a aeth ag adroddiadau at bwyllgor am eu barn
- Trafod y system newydd â Phenaethiaid Gwasanaeth.

- 4.8. Roedd yr Aelodau'n awyddus i gyfranogi ac maent wedi dangos gwir ymroddiad drwy gydol y broses Graffu, gan gyfrannu ystod gyfan o syniadau a sylwadau cadarnhaol at yr adolygiad. Ymatebodd 31 o Aelodau i'r holiadur¹ a bu rhai'n rhoi o'u hamser i gael cyfarfodydd wyneb yn wyneb hefyd.
- 4.9. Roedd yr amrywiaeth o sylwadau Aelodau a'r amryw ymatebion gan bob ochr yn arwydd o'r nifer o faterion dan sylw. Mae'r dasg o adolygu'r system newydd yn amlwg yn fwy cymhleth na dim ond gofyn y cwestiwn: *'A ydy'r system newydd yn well na'r hen un neu beidio?'* Penderfynodd yr Aelodau ym mis Chwefror 2011 nad oedd yr hen system yn addas at ddiben rhagor ac felly nid yw'n opsiwn dychwelyd iddi. Mae'r adolygiad wedi ceisio ymdrin â'r cymhlethdod hwn drwy archwilio'r materion a godwyd yn y ddadl hon a cheisio profi a gyflawnwyd yr hyn yr oedd yr Aelodau am ei newid.
- 4.10. Mae'r adroddiad hwn yn ymgorffori canlyniadau'r gwaith hwnnw, gan gynnwys llawer o'r syniadau a gynigiwyd gan yr Aelodau ac mae'n archwilio'r materion allweddol yn eu tro.

5. A ydy'r Aelodau'n cael digon o gymorth a gwybodaeth i graffu'n effeithiol?

- 5.1. Roedd hwn yn fater pwysig wrth ddadlau ynghylch y system newydd. Roedd yr Aelodau am sicrhau, petaent yn troi cefn ar system a oedd yn craffu ar 'bopeth' i system â mwy o ffocws a geisiai edrych ar y meysydd pwysig yn unig, fod ganddynt ddigon o wybodaeth a chymorth i wybod ar beth i ganolbwyntio. Roedd hyn yn cynnwys cymorth gan swyddogion, gan gynnwys Cyfarwyddwyr Corfforaethol, ac adroddiadau a gwybodaeth a ddarperir gan Benaethiaid Gwasanaeth a chan y Cydlynnydd Craffu.
- 5.2. Gofynasom i'r Aelodau a oeddent yn credu eu bod yn cael digon o wybodaeth a chymorth i wneud eu gwaith ac roedd y rhan fwyaf yn amlwg yn credu eu bod (roedd 16 allan o 31 yn cytuno, 6 yn anghytuno a 9 heb gytuno nac anghytuno). Mae'n gam cyntaf allweddol fod yr Aelodau'n cael y lefel gywir o gymorth ac yn cael yr wybodaeth ddiweddaraf er mwyn Craffu'n effeithiol. Roedd yr Aelodau'n cydnabod hyn yn y Cyngor ym mis Chwefror 2011, ac felly ers hynny mae'r swyddogion wedi cymryd camau i wella'r math a'r lefel o wybodaeth sydd ar gael i'r Aelodau, yn arbennig ar faterion perfformiad (o Ffynnon er enghraifft).

¹ Gweler Atodiad 1 am ganlyniadau'r 7 cwestiwn

- 6. A ydy'r System Craffu newydd wedi gallu craffu ar yr hyn sy'n bwysig?**
- 6.1. Hwn oedd un o nodau allweddol y system newydd; gan ymateb i ddymuniad yr Aelodau i ganolbwyntio eu hamser lle gallent ychwanegu'r gwerth mwyaf. Gofynasom i'r aelodau a oeddent yn teimlo bod hyn wedi gweithio: roedd 12 yn cytuno, 11 yn anghytuno ac 8 heb gytuno nac anghytuno. Felly er bod ychydig yn rhagor yn credu bod yr agwedd hon ar y system newydd yn gweithio, mae'n amlwg nad yw pawb yn siŵr eto.
- 6.2. Roedd rhai Aelodau'n fwy cyffyrddus â'r hen system am eu bod yn teimlo ei bod yn gliriach, ac roedd eraill yn teimlo bod y system newydd yn craffu ar feysydd nad oeddent wedi cael sylw priodol o'r blaen. Roedd y rhan fwyaf yn cytuno bod y system newydd yn rhoi llun llawer ehangach i'r Aelodau o'r hyn sy'n digwydd yn y Cyngor, er bod rhai'n teimlo bod hyn yn gwneud craffu'n anoddach. Fodd bynnag, mae tystiolaeth bod cynnydd wedi'i wneud:
- Mae gwaith craffu ar berfformiad bellach yn mynd i'r afael ag eitemau 'corfforaethol' pwysig na fyddent wedi cael lle ffurfiol yn yr hen system ond sy'n feysydd allweddol i'r Cyngor: mae Perfformiad Corfforaethol; Perfformiad Prosiectau; Rheoli Risg, y Cynllun Corfforaethol a'r broses gosod cyllideb yn enghreifftiau i gyd.
 - Mae'r blaenraglenni gwaith Craffu yn dangos symudiad i batrwm gwaith â mwy o ffocws, gyda llai o'r eitemau ailadrodd a'r 'diweddariadau' a oedd yn broblem go iawn yn yr hen system.
 - Erbyn hyn mae mwy o adroddiadau 'gwybodaeth' yn cael eu cylchredeg y tu allan i'r cyfarfodydd. Er nad yw'r rhain yn gofyn penderfyniad gan yr Aelodau, byddai llawer ohonynt serch hynny wedi bod yn rhan o'r agenda o'r blaen.
 - Mae Grŵp y Cadeiryddion a'r Is-gadeiryddion yn fwy effeithiol bellach o ran sicrhau bod yr eitemau sy'n mynd at y pwyllgor craffu'n adlewyrchu 'mater' go iawn a'u bod yn cael eu cydlynu ar draws y tri chynllun gwaith.
- 6.3. Pan holasom y Penaethiaid Gwasanaeth am y system newydd, roeddent yn teimlo bod perfformiad Gwasanaeth a pherfformiad Cyngor yn cael lefel lawer mwy priodol o sylw nag oeddent o dan yr hen system. Yn arwyddocaol, roedd yr uwch reolwyr yn teimlo eu bod bellach yn atebol i grŵp llawer ehangach o Aelodau nag o'r blaen, a bod mwy o Aelodau'n clywed am faterion Addysg a Gwasanaethau Cymdeithasol nag oedd o dan y system flaenorol.
- 6.4. Un awgrym a gafwyd gan yr Aelodau oedd bod posibilrwydd gwella'r system yn fwy byth wrth i'r Pwyllgor Craffu ddechrau defnyddio system risg strategol newydd y Cyngor. Gallai hyn alluogi'r Pwyllgor Craffu i fonitro meysydd risg uchel yn agos.

- 6.5. Fodd bynnag, mae rhagor i'w wneud o hyd i sicrhau bod pynciau Craffu bob amser yn canolbwyntio ar 'faterion' clir. Nod craidd Craffu yw sicrhau bod gwasanaethau'n cael eu gwella drwy oruchwylio effeithiol, ac felly mae gwybodaeth syml, gywir er mwyn dewis pynciau â ffocws yn allweddol. Gall swyddogion sy'n cefnogi gwaith craffu chwarae rhan fwy gweithgar mewn cefnogi aelodau yma, fel y gallai Penaethiaid Gwasanaeth.
- 6.6. Gan fod y system newydd yn ymdrin â materion sy'n trawstorri, mae dyraniad pynciau'n llai clir ac roedd rhai Aelodau'n dal yn cael y system newydd yn ddryslyd wrth ystyried pa Bwyllgor Craffu ddylai edrych ar ba fater. Eto, gan fod y system yn gymharol newydd o hyd, nid yw hyn yn syndod efallai. Mae angen bod mwy o gymorth ar gael yn y maes hwn hefyd, fel bod yr Aelodau'n teimlo'n hyderus am ddefnyddio'r system newydd. Dylai hyn fod yn elfen allweddol o'r hyfforddiant cynefino i Aelodau yn y Cyngor newydd.

7. A oes unrhyw faterion pwysig wedi'u 'diystyru'?

- 7.1 Pan benderfynodd yr Aelodau fabwysiadu'r system graffu newydd, roeddent yn poeni y gallai pynciau pwysig gael eu diystyru os nad oeddent wedi cael y trefniadau newydd yn gywir. Pan ofynasom iddynt yn yr holiadur, dywedodd mwyafrif helaeth yr aelodau nad oeddent yn gwybod a oedd unrhyw beth wedi'i ddiystyru neu beidio (roedd 9 yn credu ei fod, roedd 5 yn credu nad oedd, ac roedd 17 heb gytuno nac anghytuno).
- 7.2. Yn amlwg, mae'r Aelodau am sicrhau bod y system newydd yn gweithio, ond mae'n debyg na fu dim achos go iawn i boeni am yr agwedd hon ar y newid. Mae archwilio cynlluniau gwaith y tri phwyllgor² yn arddangos bod y Pwyllgor Craffu'n ystyried sbectwm eang ac amrywiol ar draws yr ystod gyfan o bynciau. Yn wir, aeth pob phwyllgor ati ar ddechrau'r flwyddyn i gynllunio'r meysydd yr oedd am ymdrin â hwy ac mae wedi edrych yn fanwl ar brif feysydd gwasanaeth ers hynny.
- 7.3. Mewn gwirionedd, mae Craffu wedi ymdrin â rhestr hir o faterion pwysig yn y misoedd ers i'r system newydd ddechrau, gan gynnwys: Ysgolion yr 21^{ain} Garrif; Harbwr y Foryd; gwasanaethau Cefnogi Pobl; Amddiffyn Oedolion; Comisiynu Rhanbarthol; Priffyrdd a Gwasanaethau Gofal i Bobl Hŷn. Mae gofyn bellach hefyd i Benaethiaid Gwasanaeth sicrhau bod materion perthnasol yn cael eu hadnabod ar gyfer craffu posibl.
- 7.4. Yn galonogol, ni nododd yr Aelodau ddim enghreifftiau o faterion 'a ddiystyrwyd'. Mae'n debyg bod Aelodau'n poeni y *gallent* golli rhywbeth yn hytrach nag eu bod mewn gwirionedd *wedi* colli rhywbeth. O ystyried nad yw'r system newydd ond wedi bod ar waith ers mis Mai,

² Gweler Atodiad 2

mae'n ddigon tebyg ei bod yn rhy gynnar i fod yn gwbl siŵr, ond hyd yma dywed y dystiolaeth nad yw materion pwysig yn cael eu diystyru.

8. A ydy'r strwythur newydd wedi gwella'r modd o graffu ar Bartneriaethau ac ar Berfformiad?

- 8.1. Craffu'n well ar y ddau faes allweddol hyn oedd un o nodau canolog y strwythur newydd. Bu gwella perfformiad yn rhan allweddol o ddatblygu Sir Ddinbych yn Gyngor Uchel ei Berfformiad ac mae parhau i reoli perfformiad yn effeithiol yn rhan allweddol o gynnal y sefyllfa honno. I'r un graddau, mae partneriaethau'n rhan hanfodol o'r amgylchedd allanol i'r Cyngor, a bydd hynny'n fwy gwir byth yn y dyfodol yn llofnodwyr i'r Compact gyda'i ymrwymadau i waith rhanbarthol.
- 8.2. Cyflwynodd yr Aelodau'r ddau bwyllgor newydd hyn oherwydd teimlwyd nad oedd y naill faes na'r llall yn destun craffu effeithiol dan yr hen system. Gofynasom i'r Aelodau a oeddent yn credu bod craffu ar Bartneriaethau a Pherfformiad wedi gwella: roedd 12 o aelodau'n credu ei *fod* wedi gwella, roedd 8 yn credu nad oedd ac nid oedd 11 yn cytuno nac yn anghytuno.
- 8.3. Roedd Uwch Reolwyr yn credu bod craffu ar berfformiad wedi gwella'n fawr ers yr hen system. Ers adnabod aelodau craffu 'arwain' ar gyfer pob gwasanaeth, teimlwyd bod bellach llawer mwy o gyfle i'r aelodau gael gwybod yn llawn am berfformiad gwasanaethau.
- 8.4. Roedd partneriaid yn teimlo hefyd fod craffu ar Bartneriaethau wedi gwella, gydag un partner yn dweud: "...mae'r system yn well yn yr ystyr ei bod yn rhoi gwell dealltwriaeth i Gynghorwyr am faterion partneriaeth, sy'n gallu bod yn wahanol iawn i faterion gwasanaeth." Dywedodd partneriaid iechyd fod eu profiad o graffu wedi bod yn wael weithiau yn y gorffennol, ond bod y dull a fabwysiadwyd yn y pwyllgor craffu Partneriaethau hyd yma wedi bod yn gadarnhaol iawn.
- 8.5. Er ei fod wedi ymgysylltu'n llwyddiannus â phartneriaid lleol, ni fu'r pwyllgor Craffu Partneriaethau yn gallu gwneud cymaint o gynnydd ag y gobeithiwyd o ran ymgysylltu â phartneriaethau rhanbarthol, ac mae angen mwy o waith ar y maes hwn. Un rhan o'r broblem yw nad yw strwythurau rhanbarthol partneriaethau strategol wedi datblygu'n llawn o hyd. Fodd bynnag, mae cydbwyllgor â Chonwy eisoes wedi'i sefydlu a rhaglen waith wedi'i datblygu.

9. A ydy'r system newydd yn gwneud y mwyaf o arbenigedd yr aelodau?

- 9.1. Mae'r strwythur newydd wedi canolbwyntio ar faterion mewn gwahanol ffordd i'r hen ddull a oedd yn seiliedig ar wasanaeth, gan roi trosolwg llawer mwy cynhwysfawr i'r aelodau ar gynnydd y Cyngor. Mae'r blaenraglenni gwaith yn arddangos hyn:

Mae'r **Pwyllgor Craffu Partneriaethau** wedi ystyried, ymhlith pethau eraill:

- Gwasanaethau Iechyd
- Trosedd ac anrhefn
- Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy
- Strategaeth Gwastraff Rhanbarthol
- Diogelu

Mae'r **Pwyllgor Craffu Perfformiad** wedi ystyried pynciau gan gynnwys:

- Adolygu Asedau'r Cyngor
- Effaith yr adnoddau ychwanegol a roir i ysgolion
- Strategaeth TG
- Trefniadau ar gyfer arolygiad Estyn
- Adolygiad o Berfformiad Blynyddol

Mae'r **Pwyllgor Craffu Cymunedau** wedi cael yr ystod ehangaf o bynciau a bu'n gallu dod â golwg 'cymuned gyfan' iddynt. Er enghraifft:

- Risgiau llifogydd
- Rheoli safleoedd carafanau
- Adolygu ysgolion yng nghwm Dyfrdwy
- Torri porfa ymyl ffordd
- Darparu gofal dydd yng Ngogledd Sir Ddinbych
- Darpariaeth hamdden

- 9.2. Serch hynny, roedd rhai Aelodau'n poeni am hyn, yn enwedig y rheini a oedd wedi gwasanaethu o'r blaen ar bwyllgor a oedd yn cyd-fynd â'u diddordeb arbennig: Gwasanaethau Cymdeithasol neu Addysg er enghraifft. Yn fwy penodol, gan fod y system newydd yn seiliedig ar themâu, roedd rhai'n poeni y byddai'r rhain yn rhy fras i'r Aelodau ddefnyddio unrhyw arbenigedd sydd ganddynt. Mae eraill wedi ystyried bod y newid yn gyfle, gan ddweud bod craffu ar Berfformiad yn gyfle iddynt ddefnyddio eu sgiliau eu hunain o'r byd busnes. Felly holasom yr Aelodau a oeddent yn credu bod y strwythur newydd yn defnyddio ac yn datblygu arbenigedd yr aelodau: roedd 11 yn credu ei fod, roedd 8 yn credu nad oedd ac nid oedd barn gan 12.
- 9.2. Mae gan y system newydd y fantais hefyd o ddefnyddio arbenigedd Aelodau at ystod ehangach o faterion. Er enghraifft, mae arbenigedd mewn hygyrchedd, neu faterion pobl hŷn, yn berthnasol i graffu ar holl wasanaethau'r Cyngor, nid Gwasanaethau Cymdeithasol yn unig.
- 9.3. Wrth fynd ymlaen, mae angen bod yr Aelodau'n gallu deall a chraffu ar y Cyngor o safbwynt corfforaethol, a bydd hyn yn anochel yn cynnwys datblygu meysydd newydd o arbenigedd a diddordeb. Dylid cofio y cafodd y system graffu ei newid yn union am nad oedd mwyach yn adlewyrchu strwythur mewnol y Cyngor na'r amgylchedd allanol y mae'r Cyngor yn gweithredu ynddo.

10. Beth fu'r effaith ar yr 'aelodau cyfetholedig' Addysgol?

- 10.1. Roedd hwn yn peri gofid o'r cychwyn, gan fod y system newydd yn ymddangos fel petai y byddai'n eu rhoi dan anfantais. Ar yr un pryd, mae eu cyfraniad yn bwysig iawn i'r Cyngor, ac mae'n ofynnol gan statud. Cyfarfu'r grŵp adolygu â'r aelodau cyfetholedig (roedd 3 allan o'r 5 yn gallu dod) i gael eu barn. Roeddent yn teimlo nad oedd y system newydd wedi gweithio'n dda iddynt hwy; bu'n rhaid weithiau iddynt fynd i fwy nag un cyfarfod y mis, ac nid yr eitem addysg oedd y cyntaf ar yr agenda bob tro. Roeddent yn teimlo ei bod yn anodd iddynt 'ddilyn' y gwaith craffu ar addysg drwy'r system newydd.
- 10.2. Fodd bynnag, roeddent yn cydnabod pam oedd y Cyngor am newid pethau, ac yn teimlo ei bod yn gadarnhaol bod grŵp llawer ehangach o Aelodau bellach yn agored i faterion addysg nag o'r blaen. Roeddent yn teimlo y byddai'n rhesymol o syml gwella pethau a gofynasant am: flaenraglen waith addysg ar draws y tri phwyllgor i gyd; cydlynu'r eitemau addysg yn well ar draws agendâu'r pwyllgorau a gwell gwybodaeth am berfformiad addysg (gan gynnwys cael at gronfa ddata Ffynnon a 'Moodle' Addysg). Mae'r trefniadau newydd hyn ar waith erbyn hyn a dylent wella'r system yn sylweddol.

11. Sut mae'r system newydd wedi ymdopi â'r baich gwaith?

- 11.1. Fis Chwefror y llynedd, roedd yr Aelodau'n poeni na fyddai amser efallai i ymdrin â phob pwnc, gan fod y pwyllgorau'n gostwng o 4 i 3 ac am fod y cyfarfodydd eisoes yn llai aml ar ôl gostwng o bob pedair wythnos i bob chwe wythnos. Mae'r tri phwyllgor wedi cadw i raddau helaeth at fwyafswm o 4 eitem ar bob agenda ac maent wedi ymdrin â'r un nifer o bynciau ar y cyfan ag oedd y 4 pwyllgor blaenorol, ond maent wedi cael trafferth serch hynny i gael amser i'r holl faterion y maent am eu trafod. Mae'r Pwyllgor Craffu Perfformiad yn arbennig wedi cynnal cyfres o gyfarfodydd ychwanegol. Mae'r Pwyllgor Craffu Partneriaethau wedi dechrau cyfarfodydd chwarterol ar y cyd â Chonwy i drafod meysydd gwasanaeth a rennir. Mae gan y Pwyllgor Craffu Cymunedau restr o bynciau 'strategol' yr hoffai eu hystyried ond nad yw wedi cael amser eto i'w hystyried. Mae'r cyfarfodydd ychwanegol hyn yn rhoi tipyn o bwysau ar y staff cefnogi y gelwir arnynt i'w trefnu a'u cofnodi.
- 11.2. Fodd bynnag, pan holasom yr Aelodau am amllder cyfarfodydd, dywedodd 18 eu bod yn credu bod y cyfarfodydd yn ddigon aml; dywedodd 12 y dylent fod yn amlach ac nid oedd un ateb ydydd yn siŵr. Roedd y swyddogion yn teimlo'n gyffredinol hefyd fod y cyfarfodydd yn ddigon aml ac yn poeni y byddai rhagor yn ychwanegu'n ddianghenraid at eu baich gwaith.
- 11.3. Mae'n bosibl ei bod yn ymddangos bod gormod o eitemau gan nad yw'r system wedi 'setlo' eto, neu efallai bod diffyg lle go iawn. Gellid dadlau y dylai'r Pwyllgor Craffu Perfformiad yn arbennig gyfarfod yn fwy aml, gan ei fod yn amlwg yn ysgwyddo amrywiaeth o faterion 'corfforaethol'

ychwanegol. Nid yw amseru cyfarfod y pwyllgor hwn wedi gweithio'n dda chwaith gyda'r amserlen ar gyfer adrodd am berfformiad, sy'n chwarterol.

- 11.4. Serch hynny, os nad yw'r Aelodau am weld cyfarfodydd amlach, efallai mai'r ateb yw defnyddio mwy o Grwpiau Gorchwyl a Gorffen yn ogystal â'r cysylltiadau â Grwpiau Ardal Aelod. Nid yw'r naill gyfleuster na'r llall wedi'i ddefnyddio llawer yn y system newydd hyd yma, a'r unig eithriad yw Grŵp Gorchwyl a Gorffen Estyn a sefydlwyd gan y Pwyllgor Craffu Perfformiad. Cwblhaodd y grŵp hwn ddarn defnyddiol o waith i gefnogi'r arolygiad sydd ar ddod ac mae'n fodel posibl i'r pwyllgorau reoli eu beichiau gwaith yn well.
- 11.5. Er bod lle yn y system newydd yn broblem o hyd am y tro, mae'r grŵp adolygu'n teimlo na ddylid newid amlder cyfarfodydd ar hyn o bryd, gan nad yw'r sefyllfa tymor hir yn glir eto.
- 11.6. Mae'r system graffu newydd hefyd wedi cynyddu nifer yr Aelodau ar bob pwyllgor o 9 i 11 fel y gallai pob Aelod gael lle o hyd er bod nifer y pwyllgorau wedi gostwng. Holasom yr Aelodau yn yr holiadur a oeddent yn teimlo bod hwn yn newid er gwell. Dywedodd y mwyafrif helaeth eu bod, gyda 22 yn cytuno, 3 yn anghytuno a 6 heb fod yn cytuno nac yn anghytuno.

12. Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion

- 12.1. Bwriadwyd i'r grŵp hwn fod yn elfen hanfodol o'r system newydd, er mwyn cydlynu cynlluniau gwaith a phynciau craffu yn effeithiol, yn ogystal â rheoli'r cysylltiadau â Grwpiau Ardal Aelod. Dim ond i ryw raddau y bu hyn yn effeithiol, gan fod y tri phwyllgor wedi gosod eu cynlluniau gwaith eu hunain i raddau helaeth. Yn fwy na thebyg, mae wedi ysgwyddo ystod rhy eang o dasgau hefyd, ac ar adegau'n gweithredu'n debycach i bwyllgor go iawn, gyda'r holl anghenion cymorth a ddaw yn sgil hynny.
- 12.2. Mae'r dasg o reoli dyraniad pynciau newydd wedi gweithio'n dda serch hynny, ac mae wedi dangos gallu'r system newydd i ymateb i eitemau brys 'llosg' (Harbwr y Foryd). Datblygwyd cysylltiadau â'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol a gellid eu cryfhau ymhellach trwy ychwanegu ei flaenraglen waith at agenda'r cyfarfod. Anogwyd aelodau'r cyhoedd i gyflwyno awgrymiadau o eitemau i graffu arnynt drwy gyhoeddi taflen '*Scrutiny @ Denbighshire*', ac mae hyn wedi dwyn rhai canlyniadau. Mae rhagor i'w wneud i fagu cysylltiadau â'r Grwpiau Ardal Aelod fodd bynnag, a dylai hyn fod yn flaenoriaeth i'r grŵp wrth fynd ymlaen.
- 12.3. Gellid gwella hefyd y cyswllt rhwng cynlluniau gwaith Craffu a blaenraglen waith y Cabinet a chynigir bod cynllun gwaith y Cabinet yn dod yn eitem agenda sefydlog yng nghyfarfod y Cadeiryddion a'r Is-gadeiryddion. Byddai hyn yn cryfhau gallu'r Pwyllgorau Craffu i fonitro

eitemau sy'n mynd i'r Cabinet a'i allu i ddal yr adran weithredol yn atebol.

- 12.4. Mae cyfansoddiad cyfredol y pwyllgor yn cynnwys cadeiryddion ac is-gadeiryddion y tri phwyllgor craffu, cadeirydd ac is-gadeirydd Llywodraethu Corfforaethol a chadeirydd ac is-gadeirydd y Cyngor. Bydd gan y pwyllgor rôl bwysig o hyd yn y strwythur newydd, ond o ystyried bod angen canolbwyntio adnoddau ar y tri phrif bwyllgor Craffu, cynigir 'teneuo'r' pwyllgor fel y mae. Dylai prif ffocws y grŵp fod ar gydlynu'r rhaglen graffu, gyda chyfarfodydd byrrach a mwy trefnus a ddylai wella effeithiolrwydd a hefyd cwtogi ar yr effaith weinyddol. Ar ôl mis Mai, unig aelodau'r grŵp cydlynu hwn ddylai fod cadeirydd pob Pwyllgor Craffu yn ogystal â chadeirydd Llywodraethu Corfforaethol, gydag is-gadeiryddion yn cymryd eu lle yn ôl yr angen.

13. Barn Swyddfa Archwilio Cymru

- 13.1. Dyma ddeddoliad o Adroddiad Gwella Blynyddol y Cyngor, a gyhoeddwyd ym mis Ionawr 2012, ac mae'n cyfeirio at y gwaith maes a wnaethpwyd gan y rheolyddion yn ystod hydref 2011.

Rhodddwyd y trefniadau craffu newydd hyn ar waith ym mis Mai 2011 ac o ganlyniad mae'n rhy gynnar barnu a ydynt wedi llwyddo. Serch hynny, er bod rhai "problemau torri dannedd" gyda'r trefniadau newydd, rydym yn ystyried eu bod yn gadarn eu sail a'u bod yn datblygu'n foddhaol, am y rhesymau canlynol.

- *Mae'r newid o graffu â ffocws ar 'wasanaeth' i ffocws mwy trawstorri / ehangach yn cyd-fynd â'r dull corfforaethol cyffredinol a'r newidiadau yn y strwythur rheoli.*
- *Mae cynghorwyr wedi chwarae rhan sylweddol mewn llywio'r dull craffu newydd ac mae llawer o gynghorwyr (gan gynnwys cadeiryddion craffu) wedi ymrwymo i'w wneud yn llwyddiant.*
- *Mae'r Cyngor eisoes wedi cynllunio adolygiad o'r trefniadau newydd, sydd am adrodd ym mis Mawrth 2012. Mae angen i'r Cyngor gydnabod bod trefniadau craffu'n cymryd cryn amser i ymsefydlu ac arddangos effaith.*
- *Mae'r broses ar gyfer adnabod a dewis eitemau gwaith craffu wedi'i datblygu gan gynghorwyr a swyddogion ac mae'n cynnwys cynghorwyr a swyddogion. Mae'r broses yn gadarn yn yr ystyr ei bod wedi canolbwyntio ar y blaenoriaethau corfforaethol.*
- *I fynd i'r afael â cholled bosibl "arbenigedd cynghorwyr" o dan y trefniadau newydd, mae'r Pwyllgor Craffu Perfformiad wedi rhoi rôl arweiniol i feysydd gwasanaeth penodol i aelodau unigol i sicrhau eu bod yn datblygu ac yn cynnal arbenigedd. Hefyd, roedd y broses adolygu gwasanaeth a'r broses herio bob dwy flynedd yn cynnwys cynghorwyr yn yr adolygiadau gwasanaeth unigol, er mwyn iddynt ddatblygu arbenigedd.*

- *Mae'r wybodaeth a roddir i'r pwyllgorau craffu mewn fformat safonol ac o ansawdd da.*
- *Gellid gwella ansawdd y cwestiynau a ofynnir gan rai Aelodau Pwyllgor i sicrhau bod eu cwestiynau'n canolbwyntio'n gysonach ar y materion cywir, a'u bod yn gryno ac yn holgar.*

14. Crynodeb

- 14.1. Bu'r system newydd ar waith ers mis Mai 2011 ac er bod y rhesymau dros wneud adolygiad mor fuan wedyn yn ddealladwy, mae'n ddigon tebyg nad ydym eto wedi gweld llawn fudd y newid. Er hyn, mae arwyddion clir o gynnydd, sy'n amlwg o gynlluniau gwaith y pwyllgorau; o farn yr uwch swyddogion, ein rheolyddion a'n partneriaid. Hyd yn oed ar ôl amser mor fyr, ar y cyfan, mae'r Aelodau'n fwy cadarnhaol na negyddol ar bron bob mater.
- 14.2. Nid yw hyn i ddweud nad yw rhai Aelodau wedi cael y trawsnewid yn anodd, ond mae'n debygol y bydd y teimlad hwn yn pylu wrth i arbenigedd a chynefindra dyfu. Yn wir, nid oes arwydd o effaith negyddol ar bresenoldeb mewn cyfarfodydd Craffu, gyda'r presenoldeb yn gwella mewn gwirionedd yn ystod 6 mis cyntaf y system newydd o'i gymharu â 6 mis olaf yr hen un. I'r ychydig a hoffai ddychwelyd i'r hen system, mae'n anodd gweld sut byddai hyn yn helpu'r Cyngor i barhau i wella.
- 14.3. Ond mae'n amlwg bod angen i rai pethau fod yn well, yn arbennig:
- **Dyrannu pynciau:** bydd yr hyfforddiant ychwanegol arfaethedig i Aelodau yn helpu gyda hyn, a'r cymorth cynyddol gan Benaethiaid Gwasanaeth;
 - **Cysylltiadau â'r Grwpiau Aelod Ardal** – dylai'r Pwyllgor Craffu Cymunedau, gyda chymorth y Grŵp Cydlyn Cadeiryddion, ystyried y ffordd o wella'r rhain, efallai drwy grŵp Gorchwyl a Gorffen
 - **Effeithiolrwydd grŵp y Cadeiryddion a'r Is-gadeiryddion** – dylai'r cynigion yn yr adroddiad ar gyfer adolygu strwythur y grŵp a gwneud y cyfarfodydd yn fwy 'trefnus' wella hyn.
 - **Trefniadau i'r aelodau cyfetholedig addysg;** mae eu hawgrymiadau ar gyfer gwelliant eisoes ar waith, ond bydd yn bwysig monitro effaith y newidiadau hyn i sicrhau eu bod yn ddigonol.
- 14.4. Y pethau hyn yw'r 'problemau torri dannedd' y mae Swyddfa Archwilio Cymru'n sôn amdanynt, ac nid ydynt yn broblem sylfaenol gyda'r strwythur newydd. Efallai hefyd yr ystyrir y strwythur newydd yn ystod Arolygiad Estyn, a byddai hefyd angen ystyried unrhyw argymhellion canlyniadol.
- 14.5. Mae'r Grŵp Adolygu Prosiect yn credu, o ystyried y cafeatau hyn, fod y strwythur newydd yn addas i'r Cyngor ac y bydd yn parhau i gyfrannu'n

gadarnhaol at welliant parhaus y Cyngor. Gan ddychwelyd i'r cwestiwn a ofynnwyd i ddechrau: '*A ydy'r system newydd yn well na'r hen un neu beidio?*' mae fel petai'n ddiogel dweud, ar y cyfan, mae'n debyg ei bod.

15. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae gwella effeithiolrwydd Craffu yn elfen allweddol o flaenoriaeth 'Moderneiddio'r Cyngor' Sir Ddinbych yn y Cynllun Corfforaethol.

16. Beth fydd yn ei gostio a sut bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Nid oes cost ychwanegol yn codi o'r argymhellion.

17. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd?

Ymgynghorwyd â phob Aelod, partneriaid y Cyngor, yr Uwch Dîm Arwain, y rheolwyr canol a'r swyddogion cefnogi sy'n cyfrannu a Swyddfa Archwilio Cymru.

18. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Mae cyflwyno'r system graffu newydd wedi arwain at rai arbedion cost ffiniol. Nid oes unrhyw oblygiadau cost ychwanegol o ganlyniad i'r adroddiad hwn.

19. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

19.1. Byddai troi cefn ar y strwythur newydd yn lleihau effeithiolrwydd craffu ac yn gwanhau gallu'r Cyngor i wella.

19.2. Byddai peidio â chael strwythur clir yn ei le erbyn dechrau'r flwyddyn wleidyddol newydd yn bygwth gallu'r Cyngor newydd i weithredu'n effeithiol.

20. Pŵer i wneud y Penderfyniad

- Deddf Llywodraeth Leol 2000
- Erthyglau 4, 6, 13 a 16, Cyfansoddiad Cyngor Sir Ddinbych. Rhan III, Cyfansoddiad Cyngor Sir Ddinbych.
- Cod Llywodraethu Corfforaethol, adran 4.